

Open source software: een analyse naar Belgisch recht

Ywein Van den Brande en Jeff Keustermans

Advocaten – De Bandt Keustermans & Van den Brande

I.R.D.I. 2007, 369-381

1. Inleiding

1. Linux, Drupal, Mozilla Firefox, OpenOffice zijn bekende open source computerprogramma's. Hun broncode¹ is beschikbaar voor elke programmeur en het gebruik is in de meeste gevallen gratis. Het vertrouwen in open source software² als volwaardig alternatief voor proprietary³ software neemt al maar toe. Het is dan ook al lang geen taboe meer om open source software te gebruiken in een commercieel bedrijf. Ook overheden beginnen de voordelen van open source software te kennen⁴. De redenen voor deze overschakeling liggen vooral in kostenreductie, maar ook in efficiëntie.

Hoewel steeds meer de stap wordt gezet naar open source software, dekt het begrip open source software nog vele ladingen. In het algemeen wordt onder open source software, software verstaan die aan de gebruiker ter beschikking wordt gesteld onder een open source licentie. Maar ook over wat een open source licentie juist inhoudt, bestaat nog heel wat

---

¹ De code van de meeste software applicaties bestaat in twee vormen. Zij bestaat in object code, wat de code is die door de machine kan worden gelezen, en in broncode, wat dezelfde code is in een voor de mens leesbare vorm.

² Deze tekst beperkt zich tot open source software. Open source als filosofie welke de gebruiker toegang wenst te geven tot de bron van een product, strekt zich evenwel uit tot buiten de grenzen van de informatica. Zo vindt men ook projecten in het delen van gegevens zoals de internet encyclopedie wikipedia (www.wikipedia.org) en de public library of science (www.plosjournals.org) waar wetenschappelijke verhandelingen worden gedeeld. De term open source software wordt vaak afgekort als "OSS".

³ De Engelse term "proprietary software" heeft een specifieke betekenis gekregen ter onderscheiding van de open source software (zie o.a. http://en.wikipedia.org/wiki/Proprietary_software). Daarom wordt deze term onvertaald gebruikt. Een andere term die zou kunnen worden gebruikt, is de term "closed source software", welke staat voor ieder programma waarvan de licentie niet voldoet aan de open source definitie (zie o.a. http://en.wikipedia.org/wiki/Closed_source_software), of de term "privatieve software" (zie o.a. S., VAN CAMP, "Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept", *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 490).

⁴ Zo migreerde de Gemeente Schoten in december 2005 voor tal van applicaties naar open source software (M., NAGLER, "Open Source Software Migration in the Belgian City of Schoten", Merit, European Communities 2005, <http://ec.europa.eu/idabc/en/document/5178/470>). De Gemeente Schoten volgde hiermee o.a. het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat reeds in 2004 aan de overschakeling begon (M., ZEBROWSKI, "Free software wave in the Belgian Region Brussels-Capital", Merit, European Communities 2005, <http://ec.europa.eu/idabc/en/document/4106/470>).

discussie en onzekerheid. De Open Source Definitie⁵ is de toonaangevende definitie voor open source licenties en wordt gehanteerd door het Open Source Initiative⁶. Deze van oorsprong Amerikaanse definitie en een aantal typische kenmerken van open source licenties worden hierna getoetst aan het Belgische recht.

2. De open source beweging

2. De open source-gedachte streeft ernaar auteurs te bewegen hun software begrijpbaar, toegankelijk, aanpasbaar en reproduceerbaar te maken voor elke gebruiker. Open source wil netwerken van programmeurs-gebruikers vormen die kennis delen en samen werken aan nieuwe applicaties. Om tot samenwerking te komen is het noodzakelijk dat gebruikers toegang hebben tot de broncode van de software, het recht hebben om de broncode te wijzigen, en het recht hebben de gewijzigde broncode weer verder te verdelen. Al deze rechten worden beïnvloed door het auteursrecht.

De internet encyclopedie Wikipedia⁷ definieert open source software als *“computer software whose source code is available under a copyright license that permits users to study, change, and improve the software, and to redistribute it in modified or unmodified form”*. Deze definitie is ruimer dan de definitie welke wordt gehanteerd door het Open Source Initiative. Het Open Source Initiative ziet open source software als software die verspreid wordt onder een licentie die voldoet aan haar Open Source Definitie⁸. Software die wordt verspreid onder een licentie die niet gecertificeerd is door het Open Source Initiative, wordt door het Open Source Initiative niet als open source software beschouwd.

3. Het Open Source Initiative is niet de eerste beweging die meer rechten wil geven aan de gebruikers. Het werd opgericht in 1998, als een reactie tegen de benaming “free software”, welke reeds in oktober 1985 werd gebruikt door Richard Stallman en zijn Free Software

---

⁵ Vaak afgekort als “OSD”.

⁶ Vaak en ook in deze bijdrage afgekort als “OSI”. Voor meer info betreffende het Open Source Initiative, zie www.opensource.org.

⁷ Zie www.wikipedia.org.

⁸ De software verspreid onder een door het Open Source Initiative erkende open source licentie kan worden herkend aan het label “**OSI Certified Open Source Software**”, of grafisch:

Foundation⁹. Men voelde aan dat de term “free software”¹⁰ door de zakenwereld als bedreigend werd ervaren, door de dubbele betekenis van het Engelse woord “free”. Deze term kan immers zowel worden verstaan in de zin van vrijheid, als in de zin van gratis¹¹.

Ter verduidelijking van de term free in de betekenis van “free software” geeft Richard Stallman, de stichter van de Free Software Foundation, volgend voorbeeld: "*Free software is a matter of liberty not price. To understand the concept, you should think of 'free' as in 'free speech', not as in 'free beer'*"¹². Volgens Richard Stallman is free software geen gratis software, doch software waarover de gebruiker een set van rechten of vrijheden krijgt, welke hij niet zou krijgen bij proprietary software.

Volgens de free software filosofie zou iedere gebruiker moeten kunnen beschikken over volgende vier vrijheden¹³: (1) de vrijheid om het programma te gebruiken voor welk doel ook; (2) vrijheid om te bestuderen hoe een programma werkt en om het aan te passen aan zijn noden; (3) de vrijheid om de software verder te verdelen; en (4) de vrijheid om het programma te verbeteren en de verbeteringen vrij te geven aan het publiek. De toegang tot de broncode is hiertoe een noodzakelijke voorwaarde.

3. Het verschil tussen proprietary software, open source software en software welke behoort tot het openbare domein

4. Om voor auteursrechtelijke bescherming in aanmerking te komen, dient een software applicatie oorspronkelijk te zijn in die zin dat het een eigen intellectuele schepping is van de auteur¹⁴. Software welke slechts banaal is, komt niet voor auteursrechtelijke bescherming in

---

⁹ Voor meer info zie www.fsf.org.

¹⁰ Een andere term die soms wordt gebruikt is de term “libre software”. Deze term wordt op eenzelfde wijze gebruikt als free software, en brengt heel wat minder verwarring met zich mee daar hij de dubbele betekenis van het woord “free” niet bezit.

¹¹ Open source software is niet altijd gratis software. Vaak gelden specifieke beperkingen en voorwaarden. Bovendien heeft open source software een eigen commerciële waarde, zelfs wanneer deze zonder kosten toegankelijk is via het internet. Per analogie met foto's gepubliceerd op het internet via een Creative Commons licentie: de auteurs van dit artikel bekritisieren het oordeel van de rechtbank waar deze stelt dat de commerciële waarde van de betrokken foto's gering te achten is, nu zij reeds op het internet voor eenieder toegankelijk zijn, Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS, noot bij Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, AM 2006, afl. 3, p. 277.

¹² Zie <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html>.

¹³ Samen worden deze vrijheden de free software definitie genoemd (www.fsf.org/licensing/essays/free-sw.html), niet te verwarren met de Open Source Definitie.

¹⁴ Wet houdende omzetting in Belgisch recht van de Europese richtlijn van 14 mei 1991 betreffende de rechtsbescherming van computerprogramma's van 30 juni 1994 (hierna de “Softwarewet”), art. 2.

aanmerking, en kan in principe vrij worden gekopieerd¹⁵. De houder van de auteursrechten van een originele software applicatie heeft het alleenrecht over de vermogensrechten van reproductie, vertaling, bewerking, aanpassing en distributie¹⁶, en de morele rechten¹⁷.

Traditioneel verkrijgen licentienemers van klassieke proprietary software een beperkt recht op de objectcode voor intern gebruik. Dit gebruik wordt vaak gekoppeld aan bepaalde hardware of aan een beperkt aantal gebruikers, en laat wijziging en wijdere verspreiding doorgaans niet toe. Daarnaast beschikt de licentienemer over een aantal wettelijke rechten, zoals het recht om fouten te verbeteren en de software te reproduceren en aan te passen voor het beoogde doel, het recht op het maken van een reservekopie, en het recht de software te bestuderen¹⁸, alsook het recht om de code voor zoveel als nodig te reproduceren en te vertalen met het oog op de compatibiliteit met andere programma's¹⁹. Deze rechten zijn bijna allemaal van dwingend recht²⁰. De uitoefening van deze wettelijke rechten wordt in de praktijk bemoeilijkt doordat de licentienemer doorgaans geen toegang geeft tot de broncode van de applicatie²¹. Bij proprietary software is de licentienemer dus sterk afhankelijk van de licentiegever.

Zoals boven uiteengezet, wil men volgens de open source filosofie meer vrijheid geven aan de licentienemer door een set van basisrechten te definiëren welke de gebruiker steeds dient te krijgen. Waar het auteursrecht traditioneel “rechten voorbehoudt”²², wendt de open source filosofie het auteursrecht aan om de gebruiker een aantal basisrechten te geven, welke hij niet zou krijgen onder een proprietary software licentie²³. De auteur van het werk doet hiervoor

---

¹⁵ Deze bespreking beperkt zich tot de auteursrechtelijke aspecten, en gaat niet in op andere mogelijke restricties, zoals deze welke voortkomen uit de handelspraktijken of het octrooirecht (zie o.a. J., KEUSTERMANS, “Octrooierbaarheid van computerprogramma’s revisited”, in *Intellectuele rechten in de informatiemaatschappij* (Ed. M.-C., JANSSENS), Brussel, Bruylant, 1998, p. 209 en M.-C., JANSSENS, “Bescherming van computerprogramma’s: (lang) niet alleen maar auteursrecht”, *T.B.H.* 1998, p. 420).

¹⁶ Softwarewet, art. 5.

¹⁷ Zie verder randnr. 23.

¹⁸ Softwarewet, art. 6.

¹⁹ Softwarewet, art. 7.

²⁰ Uitgenomen het recht om wijzigingen aan te brengen welke noodzakelijk zijn voor het beoogde gebruik en om fouten te verbeteren (Softwarewet, art. 8).

²¹ Voor belangrijke software applicaties zal de licentienemer vaak de ‘escrow’ van de software bij een derde partij bedingen, die de broncode dient vrij te geven in een aantal gevallen zoals faillissement en zware te kortkomingen van de licentiegever. Zonder escrow beding is het niet evident voor de licentienemer om toegang te verkrijgen tot de broncode. Zie in deze zin N., NAEYAERT, “De broncode en het faillissement van de softwareleverancier”, *Jura. Falc.* 1995-96, p. 535.

²² In deze zin per analogie met de Creative Commons licenties, Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS, noot bij Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, *AM* 2006, afl. 3, p. 277.

²³ D.M., KENNEDY, *A primer on Open Source licensing legal issues: copyright, copyleft and copyfuture*, <http://www.denniskennedy.com/opensourcedmk.pdf>, p. 14.

via een open source licentie contractueel afstand van bepaalde patrimoniale rechten²⁴. Ten opzichte van derden waarmee geen licentieovereenkomst wordt gesloten, behoudt de auteur al zijn rechten voor²⁵.

5. Software welke behoort tot het publieke domein, is software waarop de auteur alle rechten heeft opgegeven of waarop niemand rechten kan laten gelden. Dergelijke software kan vrij worden gebruikt, gereproduceerd of uitgevoerd, zonder dat hiertoe toestemming dient te worden gevraagd of dat een vergoeding dient te worden betaald²⁶. Volgens de Amerikaanse auteur D.M. Kennedy kan publieke domein software zelfs door derden als eigen werk worden voorgesteld, en door het –origineel- aan te passen, kunnen derden bepaalde versies van de publieke domeinsoftware weer uit het publieke domein halen²⁷.

In tegenstelling tot de auteur van publieke domein software, heeft de auteur van open source software geenszins zijn rechten op zijn werk opgegeven²⁸. Open source software steunt net op de rechten van de auteur (het auteursrecht) om de open source licentievoorwaarden op te leggen²⁹. Als vuistregel kan open source software gezien worden als software waarop gebruikers via hun licentieovereenkomst ruimere rechten krijgen, dan welke ze gewoon zijn te krijgen via een proprietary software licentie³⁰. De open source licentievoorwaarden dienen evenwel door de gebruiker te worden gerespecteerd.

4. De meerwaarde van open source software

6. In zijn essay “de Kathedraal en de Bazaar”³¹ – dat algemeen als het “manifest” van de open source beweging wordt beschouwd - stelt Raymond dat er twee manieren van open source software ontwikkeling bestaan, met name het kathedraal model en het bazaar model.

---

²⁴ De auteur is in principe vrij om geheel of gedeeltelijk afstand te doen van zijn patrimoniale rechten, of deze in licentie te geven. Zie in deze zin F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 312.

²⁵ Dit is het grote verschil met publieke domein software, zie randnr. 5.

²⁶ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 326.

²⁷ D.M., KENNEDY, *A primer on Open Source licensing legal issues: copyright, copyleft and copyfuture*, <http://www.denniskennedy.com/opensourcedmk.pdf>, p. 14.

²⁸ E.N.M., VISSER, “GNU General Public License – All rights reversed?”, *Computerr*. 2004, afl. 5, p. 227.

²⁹ J., TRIAILLE, “L’application de la loi aux logiciels”, *AM* 2004, afl. 5-6, 437; In deze zin per analogie met foto’s gepubliceerd op het internet via een Creative Commons licentie, Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS, noot bij Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, *AM* 2006, afl. 3, p. 277.

³⁰ D. M., KENNEDY, *A primer on Open Source licensing legal issues: copyright, copyleft and copyfuture*, <http://www.denniskennedy.com/opensourcedmk.pdf>, p. 14.

³¹ E.S., RAYMOND, *The Cathedral & the Bazaar*, O'Reilly, 1999.

7. Volgens het kathedraal model wordt een open source software applicatie ontwikkeld door een kleine groep van programmeurs die alleen intern gegevens uitwisselen. De broncode wordt enkel vrijgegeven bij nieuwe software releases. De code welke ontwikkeld wordt tussen verschillende releases is dus enkel bekend bij het select groepje van ontwikkelaars. Volgens het bazaar model daarentegen wordt een software applicatie over het internet ontwikkeld, en is iedere versie van de broncode voortdurend zichtbaar. In principe kan iedereen tot de ontwikkeling bijdragen. Deze vorm van software ontwikkeling werd ontwikkeld door Linus Torvalds voor zijn Linux project³².

8. Het onderscheid kathedraal model – bazaar model is juridisch gezien relevant. Waar volgens het kathedraal model de auteursrechten veelal bij één natuurlijke persoon of rechtspersoon kunnen worden gelegd, is het bij een bazaar model meestal onbegonnen werk iedereen te onderscheiden die een originele bijdrage heeft geleverd aan het uiteindelijke werk³³.

9. Het bazaar model is het ontwikkelingsmodel dat door de open source gemeenschap wordt genoemd. De broncode wordt ter beschikking gesteld aan een uitgebreid netwerk van programmeurs die samenwerken via het internet. Door deze massale samenwerking evolueert de software snel tot een robuust en stabiel product. Fouten worden door de grote gemeenschap immers uiterst snel opgespoord en in een hoog tempo hersteld. Open source software welke ontwikkeld wordt volgens het bazaar model, is volgens de voorstanders ervan van betere kwaliteit dan vergelijkbare proprietary software. Proprietary software wordt immers ontwikkeld volgens het kathedraal model. Open source software vormt tevens een uitstekende accelerator voor de ontwikkeling van nieuwe technieken³⁴. Open source software is niet alleen attractief als ontwikkelingsmodel. Doordat open source software meestal vrij van licentiekost wordt verdeeld, kunnen bovendien significante besparingen worden gerealiseerd.

---

³² Zie www.linux.org.

³³ Zie randnr. 15.

³⁴ Intellectuele eigendomsrechten kennen ondernemers een tijdelijk monopolierecht toe in ruil voor de verspreiding van informatie (zie o.a. E., DIRIX, Y., MONTAGNE en H., VANHEES, *Handels- en economisch recht in hoofdlijnen*, Intersentia, Antwerpen, Oxford, 2005, p. 163). De open source filosofie toont aan dat vele ondernemers ook zonder een dergelijk monopolie bereid zijn om informatie te delen.

10. Toch is niet iedereen ervan overtuigd dat open source software een meerwaarde heeft ten opzichte van proprietary software³⁵. Naast vragen over de total cost of ownership, de veiligheid, de continuïteit, en dergelijke meer, wordt erop gewezen dat open source software als belangrijk nadeel heeft dat het ter beschikking wordt gesteld ‘in de staat waarin het zich bevindt’. Open source licenties sluiten immers standaard iedere waarborg³⁶ uit. Verder brengt het copyleft principe dat in sommige open source licenties is verwerkt specifieke verplichtingen mee³⁷.

5. De Open Source Definitie

11. De Open Source Definitie zelf is geen licentie, maar een lijst van tien kenmerken waaraan een licentie volgens het Open Source Initiative moet voldoen, om door haar als open source licentie te worden erkend³⁸. Zij zal als zodanig geen bindende kracht hebben tussen partijen, doch kan beschouwd worden als deel van de gebruiken en gewoonten binnen de open source gemeenschap in het licht waarvan de open source licenties dienen te worden geïnterpreteerd³⁹. De Open Source Definitie werd ontworpen door Bruce Perens onder de naam “The Debian⁴⁰ Free Software Guidelines”. Hij verfijnde de definitie in 1997 om tot de Open Source Definitie⁴¹ te komen.

12. Omwille van de eenduidigheid is enkel de Engelse versie van de Open Source Definitie de officiële door het Open Source Initiative ondersteunde tekst. De vertaling⁴² die in dit

---

³⁵ Zie bv. de rapporten van de ‘Get the facts’ campagne gelanceerd door Microsoft. Meer informatie op <http://www.microsoft.com/netherlands/windowsserversystem/facts/default.aspx>.

³⁶ Zie randnr. 32.

³⁷ Zie randnr. 35.

³⁸ “*The Open Source Definition is a bill of rights for the computer user. It defines certain rights that a software license must grant you to be certified [by the Open Source Initiative] as Open Source*” B., PERENS, “The Open Source Definition”, <http://perens.com/Articles/OSD.html>.

³⁹ Naar analogie met de invloed van de Free Software Foundation op de interpretatie van de GPL, zie Y., COOL, “Interprétation de la principale licence de logiciel libre: liberté du code et contraintes de l’interprète”, *RDTI* 2005, nr. 21, p. 25; zie evenwel S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 496.

⁴⁰ Debian is een open source besturingssysteem voor de computer, dat gebruik maakt van de Linux kernel en het GNU project; voor meer informatie, zie <http://www.us.debian.org>.

⁴¹ De officiële versie van de Open Source definition is beschikbaar op <http://www.opensource.org/docs/definition.php>. Zij wordt door het Open Source Initiative ter beschikking gesteld onder de Open Software License 2.1 of Academic Free License 2.1.

⁴² De Open Source Definitie werd vertaald door de Heer Ivo Jansch en bevat volgende vermelding: “Aan deze vertaling kunnen geen rechten worden ontleend. De vertaling dient slechts ter verduidelijking van het Engelstalige origineel. Het origineel is altijd doorslaggevend. Sommige delen werden letterlijk vertaald, andere iets vrijer, om het geheel duidelijk te houden.” De vertaling is terug te vinden op <http://www.vosn.nl/index.php?sectie=default&groep=open+source>.

artikel wordt weergegeven, is gebaseerd⁴³ op deze welke wordt gehanteerd door de Vereniging Open-source Nederland⁴⁴. De gehanteerde definitie is de Open Source Definitie versie 1.9.

13. De Open Source Definitie:

Inleiding

Open source betekent niet alleen toegang tot de broncode. De voorwaarden voor verspreiding van open source software moeten in overeenstemming met de volgende criteria zijn:

1. Vrije wederverspreiding

De licentie mag geen enkele partij verhinderen om de software te verkopen of weg te geven als onderdeel van een collectie software met programma's van verschillende bronnen. De licentie mag geen royalties of andere vergoeding voor een dergelijke verkoop eisen.

2. Broncode

Het programma moet de broncode bevatten, en moet verspreiding toestaan, zowel als broncode als in gecompileerde vorm. Als het product zonder broncode verspreid wordt, moet er een goed gedocumenteerde manier zijn om de broncode, tegen niet meer dan een redelijke kost te verkrijgen, bij voorkeur via download via het Internet. De broncode moet de geprefereerde vorm zijn waarin een programmeur zou verkiezen om het programma aan te passen. Met opzet zeer verwarrende broncode schrijven is niet toegestaan. Tussenvormen, zoals de output van een preprocessor of translator zijn niet toegestaan.

3. Afgeleide programma's

De licentie moet aanpassingen en van het originele programma afgeleide werken toestaan, en deze moeten onder dezelfde voorwaarden verspreid kunnen worden als het originele programma.

4. Integriteit van de originele broncode

De licentie mag de verspreiding van aangepaste broncode alleen verbieden als de licentie wél de verspreiding van zogenaamde "patch bestanden" bij de originele broncode toestaat, met het doel het programma aan te passen tijdens het "builden" ervan. De licentie moet expliciet toestaan dat software die gebaseerd is op gewijzigde broncode verspreid wordt. De

---

⁴³ Het VOSN heeft bij de vertaling een aantal keuzes gemaakt, welke niet noodzakelijk de enige mogelijke interpretatie weergeven van de originele Engelse tekst. In deze bijdrage hebben wij de tekst van het VOSN naar onze inzichten aangepast en geactualiseerd ten einde ze beter bij het Engelse origineel te laten aansluiten.

licentie mag vereisen dat afgeleide programma's een andere naam of versienummer hebben dan de originele software.

5. Geen discriminatie van personen of groepen

De licentie mag niet discrimineren tegen welke persoon of groep personen dan ook.

6. Geen discriminatie tegen toepassingsgebieden

De licentie mag niemand verhinderen om het programma te gebruiken in een bepaald toepassingsgebied. Zij mag bijvoorbeeld niemand verhinderen om het programma in een bedrijf, of voor genetisch onderzoek te gebruiken.

7. Verdeling van de licentie

De rechten die bij het programma horen moeten ook van toepassing zijn op iedereen naar wie het programma is verspreid, zonder dat voor deze partijen een extra licentie noodzakelijk is.

8. De licentie mag niet specifiek voor één product gelden

De rechten die bij het programma horen mogen niet afhankelijk zijn van het feit dat het programma deel uitmaakt van een bepaalde software-distributie. Als het programma uit deze distributie wordt gehaald en gebruikt of verspreid wordt volgens de voorwaarden van de licentie van het programma, dan hebben alle partijen naar wie het programma is herverspreid dezelfde rechten die ook van toepassing waren op de originele distributie.

9. De licentie mag andere software niet beïnvloeden

De licentie mag geen beperkingen stellen aan andere software die is verspreid samen met het betreffende programma. De licentie mag bijvoorbeeld niet vereisen dat alle andere software die met het programma wordt meegeleverd ook open source software is.

10. De licentie moet technologie neutraal zijn

Geen voorziening in de licentie mag geschreven zijn op een bepaalde technologie of stijl van interface.

6. Open source software juridisch gekaderd

14. De open source licentie wijkt zodanig af van de klassieke softwarelicentieovereenkomsten dat zij beschouwd dient te worden als een sui generis

---

⁴⁴ Voor meer informatie, zie www.vosn.nl.

licentiecontract⁴⁵. Toch is zij gebaseerd op dezelfde mechanismen. Hieronder wordt ingegaan op enkele belangrijke elementen.

6.1. Materiële Auteursrechten

15. Alhoewel open source software kan geschreven zijn door één persoon of in het begin in handen kan zijn van één rechtspersoon⁴⁶, is het in het algemeen zo dat na enige tijd de software het resultaat is van het werk van meerdere auteurs die aanspraken kunnen formuleren⁴⁷. De vraag stelt zich of door de latere aanvullingen het een werk ontstaan uit samenwerking betreft, dan wel of het een eindproduct is en elk product ontstaan tijdens de verdere evolutie van de software, een afgeleid werk is. De juridische gevolgen verschillen immers.

a. Kwalificatie van open source software

16. Om van een werk ontstaan uit samenwerking te spreken is het niet vereist dat elke medeauteur een even grote prestatie heeft geleverd⁴⁸. Dit zal bij open source software overigens zelden het geval zal zijn. Het is evenmin vereist dat de medeauteurs op eenzelfde ogenblik hebben gewerkt. Meestal zal dat immers ook niet het geval zijn. Wel is het om medeauteur te kunnen zijn, vereist dat de bijdrage auteursrechtelijk beschermbaar is. De aanbrengrer van een idee is geen medeauteur, noch de persoon die een technische fout corrigeert of louter instructies opvolgt⁴⁹.

Bovendien is vereist dat het werk door twee of meer personen gemaakt is die samen, in overleg, vanuit eenzelfde geest, de software gecreëerd hebben. Prof. Berenboom⁵⁰ vat de essentie als volgt samen: “Wat een medeauteur kenmerkt is de intieme verstrengeling

---

⁴⁵ Zie ook S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 499.

⁴⁶ Er wordt hierbij gedacht aan software ontworpen in dienstverband (Softwarewet, art. 3), en software ontworpen in opdracht onder contractuele overdracht van rechten.

⁴⁷ Zie randnr. 21.

⁴⁸ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 37.

⁴⁹ In deze zin J. CORBET, *Auteursrecht, A.P.R.*, E. Story-Scientia, Antwerpen, 1997, p. 19 en A., STROWEL, “Régime de l’oeuvre de collaboration”, in *Huldeboek Jan Corbet, De Belgische Auteurswet, Artikelsgewijze commentaar*, ed. F., BRISON en H., VANHEES, Larcier, Gent, 2006, p. 33.

⁵⁰ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d’auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 197; zie ook Vz. Rb. Brussel, 17 juni 2002, *AM* 2004, p. 252.

(“intimité”) van zijn bijdrage met deze van de andere auteurs, welke zich veruitwendigt door het onmisbare karakter ervan in het gehele werk: zonder die bijdrage zou het werk zeker het daglicht hebben gezien, maar zou het anders geweest zijn.”

17. Terwijl de eerste versie van de software, indien deze door meerdere personen is geschreven, in vele gevallen kan kwalificeren als een werk ontstaan uit samenwerking, lijkt ons dat veel minder het geval voor de latere versies, waar steeds wordt verder geborduurd op het originele werk, zonder dat er evenwel sprak is van "concertatie" tussen de auteurs. Deze latere versies zullen o.i. eerder kwalificeren als afgeleide werken. Daarom dient wat de rechtsgevolgen betreft een onderscheid te worden gemaakt tussen de rechten van de oorspronkelijke medeauteurs en deze van degenen die later verder borduren op het oorspronkelijke werk.

b. Rechten van de oorspronkelijke medeauteurs

18. Tenzij de onderdelen van de software duidelijk te onderscheiden zijn, zal het meestal gaan om "ondeelbare werken"⁵¹. Dat zijn werken waarbij niet duidelijk kan worden opgemaakt welke de individuele bijdrage van elke auteur is, bv. wanneer twee auteurs samen een tekst schrijven.

Bij ondeelbare werken zijn de auteurs vrij om bij overeenkomst de uitoefening van de auteursrechten te regelen. Deze vrijheid gaat zeer ver⁵². De medeauteurs kunnen overeenkomen op welke wijze het programma wordt openbaar gemaakt (bv. als "open source") en hoe beslissingen omtrent de auteursrechten worden genomen, bv. bij gewone of bijzondere meerderheden, of aan één van hen het recht geven alle beslissingen hieromtrent te nemen⁵³. Tevens kunnen ze tal van afspraken maken met betrekking tot de morele rechten⁵⁴, zoals onder wiens naam het werk zal worden gepubliceerd.

---

⁵¹ Het regime voor ondeelbare werken wordt geregeld in artikel 4 van de Wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994. Het regime voor deelbare werken wordt geregeld door artikel 5 van deze wet. Voor een analyse van deelbare werken, zie o.a. J. CORBET, *Auteursrecht, A.P.R.*, E. Story-Scientia, Antwerpen, 1997, p. 19 en A., STROWEL, “Régime de l’oeuvre de collaboration”, in *Huldeboek Jan Corbet, De Belgische Auteurswet, Artikelsgewijze commentaar*, ed. F., BRISON en H., VANHEES, Larcier, Gent, p. 36.

⁵² E., Laevens, “Onderlinge contractuele vrijheid van coauteurs met betrekking tot hun gemeenschappelijk werk, vroeger en nu”, *I.R.D.I.* 1996, p. 19.

⁵³ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d’auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 198; J. CORBET, *Auteursrecht, A.P.R.*, E. Story-Scientia, Antwerpen, 1997, p. 19.

19. Indien de medeauteurs geen overeenkomst sloten, mag geen van de auteurs het auteursrecht afzonderlijk uitoefenen. Unanimiteit is hier immers vereist. Bij gebreke aan unanimiteit dient de rechter te beslissen. De rechter kan oordelen naar billijkheid en volgens de gebruiken, en rekening houdend met de goede trouw (artikelen 1134 en 1135 B.W.) die moet gelden voor de (mondelinge) overeenkomst die in feite de basis voor de samenwerking en de totstandkoming van de software vormde. Men werkt inderdaad niet zomaar toevallig samen.

20. De wet voorziet evenwel een uitzondering. Elke auteur blijft vrij om, in zijn naam en zonder tussenkomst van de andere auteurs, een rechtsvordering in te stellen wegens inbreuk op het auteursrecht en voor zijn deel schadevergoeding te vragen⁵⁵. Dit recht houdt tevens het recht in om een inbreuk te laten stoppen⁵⁶. In sommige omstandigheden kan het ontbreken van unanimiteit nochtans tot onontvankelijkheid van dergelijke vordering leiden, bv. indien erfgenamen van een programmeur het niet eens geraken over het wel of niet instellen van een vordering⁵⁷.

c. Rechten van de latere auteurs

21. Open source software zal na verloop van tijd in de meeste gevallen een afgeleid werk of een samengesteld werk zijn. Afgeleide werken en samengestelde werken zijn werken waarvan de originaliteit steunt op voorafbestaande werk(en), waarvan originele kenmerken worden overgenomen⁵⁸.

De auteur(s) van het afgeleide of samengestelde werk hebben als enigen een auteursrecht op hun werk. Dit is een zelfstandig en volwaardig auteursrecht, dat evenwel wordt ingeperkt doordat het afgeleide of samengestelde werk niet kan worden geëxploiteerd zonder de

---

⁵⁴ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 198; Zie ook hierna randnr. 23.

⁵⁵ Wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten van 30 juni 1994, art. 4, al. 2.

⁵⁶ A., STROWEL, "Régime de l'oeuvre de collaboration", in *Huldeboek Jan Corbet, De Belgische Auteurswet, Artikelsgewijze commentaar*, ed. F., BRISON en H., VANHEES, Larcier, Gent, p. 36.

⁵⁷ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p.198, nr. 115, noot 10; Vz. Rb. Brussel, 12 februari 1980, *Ing. Cons.* 1980, p. 20, *Pas.* 1980, III, p. 63 ; In zulk geval geldt het principe uit randnr. 19.

⁵⁸ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 41.

toestemming van de houder van het auteursrecht op het oorspronkelijke werk. Bij de gangbare open source licenties stelt zich geen probleem wat deze toelating betreft, mits men de voorwaarden (bv. m.b.t. verdere verspreiding van het afgeleide werk) worden nageleefd⁵⁹.

d. Belangenverenigingen

22. Om de auteursrechtelijke situatie beter te beheersen, kan het nuttig zijn om alle auteursrechten betreffende een open source project bij één organisatie te verzamelen. Het bestaan van een dergelijke organisatie zal het afdwingen van de gezamenlijke rechten vergemakkelijken⁶⁰.

6.2. Morele auteursrechten

23. De open source beweging kent haar oorsprong in Amerika, en hecht daardoor minder belang aan de morele rechten van de auteur⁶¹. Zo bepaalt de Open Source Definitie dat de auteur van onder een open source licentie verspreide software, zich niet kan verzetten tegen de aanwending van de software door bepaalde personen en groepen⁶² of voor bepaalde toepassingsgebieden⁶³.

Of een auteur al zijn rechten⁶⁴ op een werk kan opgeven, is een heikel punt gelet op de principiële onvervreemdbaarheid van de morele rechten⁶⁵. Hoewel afstand van morele rechten in principe kan⁶⁶, is de globale afstand van de toekomstige uitoefening van morele

---

⁵⁹ De auteursrechthebbenden van het oorspronkelijke werk verwerven geen rechten op het afgeleide werk. Ze kunnen enkel de exploitatie van de afgeleide werken verhinderen of beperken (F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 42).

⁶⁰ De Free Software Foundation spoort haar leden aan om hun auteursrechten op hun bijdragen aan het FSF project aan haar over te dragen (Zie <http://www.gnu.org/licenses/gpl-faq.html#assigncopyright> en <http://www.gnu.org/licenses/why-assign.html>).

⁶¹ Creative Commons heeft de spanning m.b.t. morele rechten ondervangen door haar –van oorsprong Amerikaanse- licenties om te zetten naar het lokale recht. Zie in deze zin N., HENDRIKS, “Creative commons in Nederland: flexibel auteursrecht”, *Tijdschrift voor Auteurs-, Media- & Informatierecht*, 2006, 1, p.6.

⁶² OSD Clausule 5.

⁶³ OSD Clausule 6. Bruce Perens wijst er als voorbeeld op dat de auteur van open source software het gebruik van zijn werk moet gedogen door regimes als het vroegere Zuid-Afrikaanse apartheidsregime of voor doeleinden zoals abortus toepassingen (B., PERENS, “The Open Source Definition”, <http://perens.com/OSD.html>).

⁶⁴ Deze bespreking beperkt zich tot de auteursrechtelijke aspecten, en gaat niet in op andere mogelijke restricties, zoals deze welke voortkomen uit de handelspraktijken.

⁶⁵ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 147 iuncto p. 229.

⁶⁶ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 278.

rechten nietig, ook wat betreft morele rechten op software. De morele rechten op software worden geregeld door artikel 6bis 1 van de Berner Conventie⁶⁷. Deze Conventie erkent zowel het recht om het vaderschap op te eisen als zich te verzetten tegen eeraantastende wijzigingen en toepassingen van het werk⁶⁸. Deze twee rechten blijven gelden na de overdracht van de patrimoniale rechten⁶⁹ en na de dood van de auteur, tot minimaal⁷⁰ na het verstrijken van de patrimoniale rechten⁷¹. Het recht op divulgatie is niet in de conventie ingeschreven⁷². Desondanks kan volgens F. Brison en J. P. Triaille via de omweg van het gemeen recht voor literaire werken ook dit recht als moreel recht op software worden erkend⁷³: bij gebreke aan een specifieke regeling in de softwarewet, dient het gemene regime⁷⁴ voor literaire werken te worden toegepast.

De auteur van het onder open source licentie verspreide werk zal zich op basis van zijn morele rechten dus wellicht kunnen blijven verzetten tegen ieder gebruik van zijn werk door personen of groepen of voor bepaalde doeleinden, welke zijn eer of reputatie aantasten. Men kan zich de vraag stellen of dit voor technologische toepassingen zoals software wel wenselijk is⁷⁵.

24. Morele rechten werken door naar afgeleide werken⁷⁶. De auteur van het oorspronkelijke werk zal zich dan ook op basis van zijn morele rechten niet alleen kunnen verzetten tegen de aanwending door derden van zijn werk, doch ook tegen de aanwending van afgeleide werken welke zijn eer of reputatie aantasten.

6.3. Afdwingbaarheid

---

⁶⁷ Softwarewet, art. 4.

⁶⁸ Het recht op divulgatie uit de Wet betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, van 30 juni 1994, art. 1 §2, vindt men in de Berner Conventie art. 6bis 1 niet terug.

⁶⁹ Berner Conventie art. 6bis 1.

⁷⁰ Berner Conventie art. 6bis 2.

⁷¹ Men kan zich terecht afvragen of iemand nog een belang kan aantonen om deze morele rechten af te dwingen meer dan 70 jaar na de dood van de auteur. Zie in deze zin F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 168.

⁷² Prof. Berenboom stelt dat de auteur van software zich niet op dit derde recht kan beroepen. A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d'auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 278.

⁷³ F., BRISON en J.P., TRIAILLE, "La nouvelle loi sur la protection du programme d'ordinateur, dans le sillage de la loi sur le droit d'auteur", *J.T.* 1995, p.142.

⁷⁴ Wet van 30 juni 1994 betreffende het auteursrecht en de naburige rechten, art. 1 §2.

⁷⁵ K. J., KOELMAN, "Brothers in arms: open source en auteursrecht", *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 232.

⁷⁶ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 43.

25. De vraag of een open source licentie kan worden afgedwongen hangt af van de vraag of er een geldige licentie tot stand is gekomen. De essentiële vragen zijn: (i) tussen wie wordt een licentie gesloten, en (ii) wordt de licentie geldig gesloten?

a. Met wie sluit de gebruiker een licentie?

26. Indien één auteur zijn werk onder een open source licentie ter beschikking stelt, is het antwoord duidelijk: de licentie wordt gesloten tussen de licentienemer en de auteur. In het geval er verschillende medeauteurs zijn, dan wordt de zaak meer ingewikkeld⁷⁷. Met wie de licentienemer contracteert hangt dan af van de onderlinge overeenkomst tussen de medeauteurs⁷⁸.

Veelal zal open source software het werk zijn van meerdere auteurs welke niet in concertatie hebben samengewerkt. Open source software komt immers meestal tot stand via een ketting van auteurs, welke allen een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van het programma. Voor zover een nieuwe auteur een oorspronkelijke bijdrage levert aan het werk, komt telkenmale een afgeleid werk tot stand⁷⁹. De licentienemer van het uiteindelijke werk zal de toestemming moeten hebben van iedere auteur in de ketting welke een oorspronkelijke bijdrage heeft geleverd aan het uiteindelijke werk, beginnende bij de auteur van het oorspronkelijke werk. Deze toestemming kan direct zijn, of indirect doordat in de open source licentie toestemming is gegeven aan de volgende auteur om het werk te bewerken en verder te verspreiden⁸⁰.

27. De meeste open source licenties lossen dit op door een contractuele band te scheppen tussen de licentienemer en alle auteurs uit de ketting⁸¹. Zo bevat de GPL versie 3 bijvoorbeeld volgende clausule: *“Each time you convey a covered work, the recipient automatically receives a license from the original licensors, to run, modify and propagate that work, subject to this License⁸².”*

---

⁷⁷ Zie randnr. 29.

⁷⁸ Zie randnr. 30.

⁷⁹ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 41.

⁸⁰ Zie ook hierna randnr. 40.

⁸¹ C., DE PRETER en H., DEKEYSER, “De totstandkoming en draagwijdte van open source-licenties”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 216.

Op deze wijze verkrijgt de gebruiker van het uiteindelijke werk een licentie van alle auteurs uit de ketting.

b. Wordt de licentie geldig gesloten?

28. Een auteur kiest voor een open source licentie omdat hij zijn werk wenst te verspreiden en aan anderen –eventueel met zekere restricties- ter beschikking wil stellen. Daarbij is voor hem van belang dat hij die restricties kan afdwingen.

29. Klassieke informatica contracten worden gesloten door de uitdrukkelijke aanvaarding van de voorwaarden door de licentienemer door de ondertekening van deze voorwaarden, door het verbreken van de verpakking, door het aanklikken of aanvinken van een ‘I agree’ button of door een andere handeling waaruit de aanvaarding kan worden afgeleid. Deze methoden om een licentieovereenkomst af te sluiten zijn ondertussen voldoende beproefd en worden, minstens tussen handelaars, over het algemeen als geldig bevonden⁸³. Open source licenties welke op een zelfde wijze tot stand komen, zullen ook geldig zijn gesloten⁸⁴.

30. In een open source omgeving wordt software evenwel typisch ter beschikking gesteld met de eenvoudige vermelding op een website of in de broncode van de software dat het open source software betreft. De licentie dient in de praktijk meestal niet expliciet te worden aanvaard. Het steeds weer moeten klikken en bevestigen, zou in bepaalde gevallen het gebruik van de software immers kunnen belemmeren. De Open Source Definitie verzet zich tegen het eisen van een expliciete instemming met de licentievoorwaarden met als doel de overeenkomst tussen licentiegever en licentienemer te bevestigen⁸⁵.

---

⁸² GNU GENERAL PUBLIC LICENSE (GPL) version 3, artikel 10, <http://www.gnu.org/copyleft/gpl.html>.

⁸³ Zie evenwel de boeiende discussie hieromtrent onder Nederlands recht in Computerrecht, M.W., SCHELTEMA en T.F.E., TJONG TJIN TAI, “Overeenkomsten sluiten door openen en klikken?”, *Computerr.* 2003, afl. 4, p. 244; P.H., BLOK en T.J.M., DE WEERD, “Shrink-wrap- en click-wraplicenties zijn aanvaardbaar”, *Computerr.* 2004, afl. 3, p. 126; R.J.J., WESTERDIJK, “Openen en klikken: overeenkomst gesloten”, *Computerr.* 2004, afl. 6, p. 280.

⁸⁴ In deze zin naar Nederlands recht, zie C., DE PRETER en H., DEKEYSER, “De totstandkoming en draagwijdte van open source-licenties”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 216.

⁸⁵ OSD Clause 10.

31. De vraag is of in dergelijke gevallen een geldige licentie tot stand kan komen. Deze vraag dient ons inziens positief te worden beantwoord⁸⁶. De reden hiervan is dat de gebruiker van een auteursrechtelijk beschermd werk de grond moet kunnen aangeven waarop hij van het werk gebruik kan maken. Gebruik maken van de software zonder toestemming van de auteur impliceert immers een auteursrechtelijke inbreuk⁸⁷. Dit betekent dat iedereen die van software gebruik wenst te maken welke hij vindt via het internet, actief op zoek dient te gaan naar een licentie. Indien de gebruiker niet kan aantonen dat hij over een licentie beschikt⁸⁸, dient hij zich van het gebruik te onthouden⁸⁹. Afstand van auteursrechten wordt niet vermoed maar dient te worden bewezen. Het louter ter beschikking stellen van een werk op het internet, maakt niet dat dit deel wordt van het publieke domein⁹⁰.

Zoals Koelman opmerkt, valt het te betwijfelen of een gebruiker er veel baat bij heeft om het bestaan van een open source licentie te betwisten. Indien de gebruiker de totstandkoming van de open source licentie betwist, impliceert dit dat er geen rechtsgeldige auteursrechtelijke licentie is verleend en de gebruiker dus geen gebruik mag maken van het computerprogramma⁹¹.

6.4. Aansprakelijkheid en exoneratie

32. Open source licenties bevatten typisch zeer sterke exoneratie clausules, die de auteur van alle aansprakelijkheid ontslaan⁹². De reden die hiervoor wordt gegeven is dat open source software vaak zonder kosten wordt ter beschikking gesteld, en dat de auteur daardoor

---

⁸⁶ Zie in deze zin ook Pres. Voorzieningsrb. Rotterdam, 5 december 2002, *Computerr.* 2003, p. 149, met noot van A., LODDER. Voor een mening in de andere zin, zie C., DE PRETER en H., DEKEYSER, “De totstandkoming en draagwijdte van open source-licenties”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 217.

⁸⁷ E.P.M., THOLE en W., SEINEN, “Open source-softwarelicenties: een civielrechtelijke analyse”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 223; In deze zin naar analogie met foto’s verspreid onder een Creative Commons licentie, zie Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, *AM* 2006, afl. 3, p. 273, met noot Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS.

⁸⁸ Tenzij een wettelijke uitzondering kan worden aangetoond.

⁸⁹ GPL versie 3, artikel 9 bepaalt evenwel: “*You are not required to accept this License in order to receive or run a copy of the Program*”. Handelingen die verder gaan, impliceren wel aanvaarding. Voor een interessante bespreking hiervan, zie A., ENGELFRIET, “*Uit principe: de GNU General Public License (GPL) versie 3*”, *Computerr.* 2007, afl. 5, p. 229.

⁹⁰ Zie randnr. 5.

⁹¹ K. J., KOELMAN, “Brothers in arms: open source en auteursrecht”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 230; in deze zin ook Y., COOL, “Interprétation de la principale licence de logiciel libre: liberté du code et contraintes de l’interprète”, *RDTI* 2005, nr. 21, p. 32.

⁹² Zie bv. de BSD licentie (<http://www.opensource.org/licenses/bsd-license>).

onvoldoende inkomsten genereert om voor aansprakelijkheidsverzekeringen en juridische kosten te betalen⁹³.

33. Hoewel deze redenering zeker opgaat voor de amateur programmeur, geldt zij veel minder voor professionele programmeurs, die hun bedrijfsmodel rond open source software hebben opgebouwd⁹⁴. Vaak bieden de professionele leveranciers⁹⁵ van open source software of diensten er rond trouwens wel garanties⁹⁶.

34. Men kan zich afvragen of deze exoneratie clausules voldoen aan de algemene geldigheidsvereisten naar Belgische recht. Deze vereisten zijn: (i) dat het beding niet strijdig is met de openbare orde of een wettelijke bepaling, (ii) geen persoonlijk bedrog of eigen opzet van de schuldenaar dekt en (iii) niet elke betekenis aan de aangegane verbintenis of aan het contract ontnemt⁹⁷. In deze zin is het van belang te kijken naar de wijze waarop de licentiegever het product presenteert. Bij een product dat als afgewerkt en gebruiksklaar wordt gepresenteerd, zal sneller worden vastgesteld dat de exoneratieclausule niet geldig is, dan bij een product waarbij de licentiegever duidelijk een voorbehoud heeft geformuleerd⁹⁸.

Voor zover aan de drie bovenstaande voorwaarden is voldaan, zullen exoneratiebedingen in principe afdwingbaar zijn, tenzij de bedinger beschouwd zou kunnen worden als een professionele verkoper. De professionele verkoper wordt immers vermoed het gebrek in de software te kennen, en krachtens artikel 1643 BW hebben contractuele bedingen van niet-vrijwaring voor verborgen gebreken geen uitwerking indien de verkoper op het ogenblik van de verkoop kennis had van het gebrek in de zaak. De professionele verkoper van open source software zal dan ook in principe aansprakelijk zijn, tenzij hij het bewijs kan leveren van onoverwinnelijke onwetendheid. In de praktijk zal dergelijk bewijs moeilijk te leveren zijn.

6.5. Het copyleft principe

---

⁹³B., PERENS, "The Open Source Definition", *Open Sources: Voices from the Open Source Revolution*, <http://perens.com/OSD.html>.

⁹⁴Zie o.a. M., OLSON, "Dual Licensing", in *Open Sources 2.0: The Continuing Evolution* (Ed. C., DiBona, D., Cooper and M., Stone), O'Reilly, 2006, p. 35.

⁹⁵Voor meer informatie over de relatie tussen de verdeler van software en de gebruikers, zie J., TRIAILLE, "Licences 'open source' et contracts avec les auteurs et les distributeurs", *R.D.T.I.* 2005, afl. 22, p. 53-68.

⁹⁶De GNU General Public License staat dit bv. expliciet toe (GPL v. 2, art. 11; GPL v. 3, art. 7).

⁹⁷E., KINDT en K., WAGNER, "De transmillenniumproblematiek benaderd vanuit het Belgisch recht", *Computerr.* 1997, p. 272, noot 66.

⁹⁸S., VAN CAMP, "Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept", *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 503 en 505.

a. Principe

35. Een kenmerk dat in verschillende (maar niet in alle⁹⁹) open source licenties wordt teruggevonden, is het zogenaamde “copyleft” principe¹⁰⁰. Open source licenties die het copyleft principe incorporeren¹⁰¹, leggen contractueel op dat iedereen in de ketting van opeenvolgende gebruikers, als tegenprestatie voor het gebruiksrecht dat wordt toegekend, de verbeteringen die hij aan de software aanbrengt en de afgeleide werken die hij maakt¹⁰², onder zelfde voorwaarden aan verdere gebruikers ter beschikking moet stellen. Met andere woorden, software die copyleft open source software incorporeert, moet op zijn beurt als copyleft open source software worden ter beschikking gesteld. Het is niet mogelijk om auteursrechtelijk beschermde delen van copyleft software op te nemen in een werk dat men als proprietary in licentie geeft.

Het copyleft principe, dat wel eens het virale of verervende kenmerk van (bepaalde) open source software wordt genoemd, kan de commerciële mogelijkheden van de software beperken¹⁰³ en wordt daardoor soms als nadelig ervaren¹⁰⁴. Soms waarschuwt men voor het gevaar dat bedrijven lopen indien een nalatige of rancuneuze werknemer op een stukje copyleft code in de code van proprietary software zou verwerken. Dit zou er in theorie toe kunnen leiden dat het bedrijf ertoe verplicht zou worden om haar proprietary software onder een copyleft open source licentie ter beschikking te stellen. Hoewel oplettendheid noodzakelijk is, kan men zich afvragen of dergelijke rampscenario's wel realistisch zijn¹⁰⁵.

---

⁹⁹ De Open Source Definitie stelt het verervende karakter niet verplicht. Verschillende open source licenties bevatten geen copyleft clause en staan bijgevolg toe dat wijzigingen door de gebruiker als “proprietary” worden beschouwd. Voorbeelden hiervan zijn de Berkeley Software Distribution (BSD) licentie en de daarvan afgeleide Apache licentie.

¹⁰⁰ OSD clause 3.

¹⁰¹ Vb. GNU General Public License (GPL) versie 3 Art. 5 bepaalt dat afgeleide werken kunnen worden verspreid onder volgende voorwaarde: “*You must license the entire work, as a whole, under this License to anyone who comes into possession of a copy. This License will therefore apply, along with any applicable section 7 additional terms, to the whole of the work, and all its parts, regardless of how they are packaged. This License gives no permission to license the work in any other way, but it does not invalidate such permission if you have separately received it.*”.

¹⁰² Voor een uitgebreide bespreking over de doorwerking van het verervende karakter, zie C., DE PRETER en H., DEKEYSER, “De totstandkoming en draagwijdte van open source-licenties”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 216-220 en Y., COOL, “Interprétation de la principale licence de logiciel libre: liberté du code et contraintes de l’interprète”, *RDTI* 2005, nr. 21, p. 33.

¹⁰³ Zie o.a. M., OLSON, “Dual Licensing”, in *Open Sources 2.0: The Continuing Evolution* (Ed. C., DiBona, D., Cooper and M., Stone), O’Reilly, 2006.

¹⁰⁴ Zie randnr. 10.

¹⁰⁵ Zie in deze zin ook C., DE PRETER en H., DEKEYSER, “De totstandkoming en draagwijdte van open source-licenties”, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 220; De sanctie op het verwerken van copyleft code in proprietary

Enkel de zuivere copyleft open source licenties zoals de GNU General Public License kennen deze virale of verervende kenmerken. Niet copyleft licenties, zoals bv. de Berkeley Software Distribution licentie¹⁰⁶ en de daarvan afgeleide Apache licentie¹⁰⁷, kennen deze vereiste niet. De GNU General Public License heeft een “zuster-licentie”, de Lesser GPL¹⁰⁸ welke specifiek geschreven is voor bibliotheken¹⁰⁹. De Lesser GPL maakt dat ook proprietary software gebruik kan maken van de bibliotheken welke onder deze licentie worden verspreid. Bovendien werkt het copyleft-principe enkel bij de verdere verspreiding van de code. Indien de code louter voor intern gebruik wordt aangewend, zal de eigen broncode niet moeten worden vrijgegeven¹¹⁰.

b. Geldigheid

36. De vraag stelt zich of een auteur geldig kan opleggen op welke wijze afgeleide werken moeten worden verspreid. Deze vraag moet ons inziens positief worden beantwoord. De auteur van het oorspronkelijke werk heeft geen rechten op het afgeleide werk, maar kan op basis van zijn rechten op het oorspronkelijke werk de verspreiding van het afgeleide werk toestaan of verbieden. Een afgeleid werk kan dus enkel en alleen geëxploiteerd worden mits toestemming van de auteursrechthebbende op het oorspronkelijke werk. De Visscher en Michaux verwoorden dit als volgt: *“L’auteur ou les auteurs de l’oeuvre dérivée sont donc ‘pieds et mains liés’ vis-à-vis du ou des auteurs de l’oeuvre première”*¹¹¹.

37. Op basis van zijn auteursrechten kan een auteur zijn werk bestemmen voor een bepaald gebruik, of hieraan bepaalde voorwaarden koppelen. Dit bestemmingsrecht werd door de rechtspraak¹¹² erkend op grond van een interpretatie van artikel 1 van de oude Wet van 22 maart 1886. Daar het oude artikel 1 bijna letterlijk wordt overgenomen door artikel 1 van de

---

software zal meestal beperkt blijven tot een verbod van de verdere verspreiding van de inbreukmakende software, (S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 494) of tot de verplichting dit stuk code uit het programma te verwijderen.

¹⁰⁶ Berkeley Software Distribution licentie (BSD): <http://www.opensource.org/licenses/bsd-license.php>.

¹⁰⁷ Apache Software licentie: <http://www.opensource.org/licenses/apachepl.php>.

¹⁰⁸ GNU Library or "Lesser" General Public License (LGPL): <http://www.gnu.org/licenses/lgpl.html>.

¹⁰⁹ Verzameling van programmaonderdelen die door een programmeur tijdens het programmeren gebruikt kunnen worden.

¹¹⁰ S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 494.

¹¹¹ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 43.

¹¹² Sedert Cass. 19 januari 1956, *Pas.*, 1956, I, 484-502.

huidige Auteurswet, blijft deze rechtspraak ook onder de nieuwe Auteurswet overeind¹¹³. Het bestemmingsrecht geldt niet slechts inter partes, maar erga omnes¹¹⁴, op voorwaarde dat de derden redelijkerwijze de bestemming zouden moeten kennen¹¹⁵. De auteur kan de copyleft voorwaarde ons inziens dan ook opleggen op basis van zijn bestemmingsrecht¹¹⁶.

38. Alle rechten zijn vatbaar voor misbruik, zo ook het auteursrecht. Een auteur zal zijn patrimoniale en morele rechten niet op willekeurige wijze kunnen uitoefenen. Hij dient een rechtmatig materieel of moreel belang aan te tonen. Het uitoefenen van zijn auteursrechten op zich, kan evenwel niet beschouwd worden als misbruik van recht. Slechts in uitzonderlijke gevallen zal een auteur welke zich op zijn auteursrechten beroept, zich schuldig maken aan rechtsmisbruik¹¹⁷. Het in licentie geven van een werk onder een copyleft restrictie zal in principe dan ook geen rechtsmisbruik uitmaken, aangezien de auteur over het algemeen een legitiem moreel of materieel belang zal kunnen aantonen. Een legitiem moreel belang kan liggen in het binnen de open source gemeenschap willen houden van zijn werk, ook in afgeleide vorm. Bedrijven welke een bedrijfsmodel hebben gebouwd rond het verspreiden van software onder copyleft restricties, zullen meestal een legitiem materieel belang kunnen aantonen.

39. Indien, een auteur de licentievoorwaarden evenwel zodanig zou definiëren dat het copyleft principe niet enkel doorwerkt naar wat auteursrechtelijk als een afgeleid werk wordt beschouwd, doch ook naar andere werken, dan zou zulks in bepaalde gevallen beschouwd

---

¹¹³ Zie o.a. F., BRISON, “Het bestemmingsrecht van auteurs en houders van naburige rechten”, noot onder Brussel, 9 september 2002, *AM* 2004, p. 329; J., CORBET, *Auteursrecht*, APR, E. Story-Scientia, 1997, p. 46; F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 81; A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d’auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 215.

¹¹⁴ Zie o.a. F., GOTZEN, “De algemene beginselen van de vermogensrechten en van de morele rechten van de auteur volgens de Wet van 30 juni 1994”, in *Belgisch auteursrecht – Van oud naar nieuw* (Ed. F., Gotzen), Brussel, Bruylant, 1996, p. 74. en F., BRISON, “Het bestemmingsrecht van auteurs en houders van naburige rechten”, noot onder Brussel, 9 september 2002, *AM* 2004, p. 332.

¹¹⁵ Het bewijs van de bekendheid bij de derden is een feitenkwestie, er zijn geen bepaalde vormen vereist (F., GOTZEN, “De algemene beginselen van de vermogensrechten en van de morele rechten van de auteur volgens de Wet van 30 juni 1994”, *o.c.*, p. 74). Zo volstond de vermelding dat een CD niet afzonderlijk mag worden verkocht en de vermelding ‘PolyGram Special Products’ reeds om een professionele derde bekend te maken dat de desbetreffende CDs een specifieke bestemming hadden (Brussel, 9 september 2002, *AM* 2004, p. 329). Van professionele partijen kan overigens worden verwacht dat zij van de licentievoorwaarden, en dus van de bestemming, kennis moeten nemen, zie Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, *AM* 2006, afl. 3, p. 273, met noot Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS.

¹¹⁶ Naar analogie met Creative Commons licenties, zie supra noot 87.

¹¹⁷ A., BERENBOOM, *Le nouveau droit d’auteur et les droits voisins*, Larcier, Brussel, 2005, p. 48.

kunnen worden als misbruik van recht¹¹⁸. Dit zou bv. het geval kunnen zijn indien een licentie zou bepalen dat werken die op dezelfde drager worden opgeslagen als het in licentie gegeven werk, onder een open source licentie dienen te worden verspreid¹¹⁹.

40. De Softwarewet bepaalt: “*De eerste verkoop in de Europese Unie van een kopie van een programma door de rechthebbende of met diens toestemming leidt tot uitputting van het recht om controle uit te oefenen op de distributie van die kopie in de Europese Unie, met uitzondering van het recht om controle uit te oefenen op het verder verhuren en het uitlenen van het programma of een kopie daarvan.*”¹²⁰ Het recht van de auteur om de verdere overdracht van een bepaalde materiële kopie welke rechtmatig binnen de Europese markt in het verkeer werd gebracht verder te controleren is dus uitgeput. Nochtans doet de uitputtingsleer geen afbreuk van het recht van de auteur om bepaalde voorwaarden aan het gebruik van de kopie, of een bepaalde bestemming voor die kopie te bepalen¹²¹. De vrije overdracht en verdere distributie dient immers ook de voorwaarden van de licentie mee over te dragen. Het copyleft principe is in beginsel dus niet in strijd met de uitputtingsleer.

6.6. Schadevergoeding bij inbreuk

41. Inbreuken op auteursrechten op software volgen hetzelfde regime als inbreuken op ieder ander auteurswerk¹²². Inbreuken op software die wordt verspreid onder een open source licentie dienen in beginsel dan ook niet anders te worden gesanctioneerd dan inbreuken op proprietary software. Open source software behoort immers niet tot het openbare domein. De auteur heeft zijn rechten dan ook geenszins opgegeven¹²³. Sommige rechtsleer¹²⁴ en rechtspraak¹²⁵ nemen aan dat de schade van de houder van de auteursrechten wel beperkt zal

---

¹¹⁸ S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 497. Zie ook M., DOLMANS e.a., “Main Provisions of EC Competition Law”, in *International Computer Law* (Eds. E. J., LOUWERS en C., PRINS), M., Bender, 2005, § 4.02 [D] [3].

¹¹⁹ Zulks is evenwel verboden onder clause 9 van de OSD.

¹²⁰ Softwarewet, artikel 5, zie ook Richtlijn 91/250/EEG, art. 4, c.

¹²¹ F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 88.

¹²² F., DE VISSCHER en B., MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Bruylant, Brussel, 2000, p. 229.

¹²³ Zie randnr. 5.

¹²⁴ J., TRIAILLE stelt bv. dat de auteursrechthebbende van open source software in geval van inbreuk alleszins geen recht kan hebben op royalties, aangezien deze door zijn werk via een open source licentie te verdelen net aan deze royalties zou hebben verzaakt. Zie J., TRIAILLE, “Licences ‘open source’ et contracts avec les auteurs et les distributeurs”, *R.D.T.I.* 2005, afl. 22, p. 58-59.

¹²⁵ Per analogie met foto’s gepubliceerd op het internet via een Creative Commons licentie: de auteurs van dit artikel bekritisieren het oordeel van de rechtbank waar deze stelt dat de commerciële waarde van de betrokken

zijn, daar deze zijn werk toch vrij ter beschikking stelt via het internet. Deze redenering kan ons inziens niet zomaar worden gevolgd.

Naast het vestigen van een reputatie en bekendheid met de daaraan gekoppelde waardecreatie, kan een auteur andere redenen hebben om zijn werk ‘vrij’ ter beschikking te stellen¹²⁶. De auteur kan ook direct geldelijk voordeel halen uit de vrije verspreiding van zijn werk. De meest eenvoudige wijze is het verspreiden van de vrije werken samen met reclame. Een andere wijze is het verlenen van specifieke diensten rond het werk. Het vrij verspreiden van het werk zorgt ervoor dat het werk vele gebruikers heeft. De auteur haalt dan zijn inkomsten uit het verlenen van ondersteuning en consulting diensten, of het licenseren van ‘proprietary add-ons¹²⁷’. Nog een ander business model is het zogenaamde dual licensing model¹²⁸. Dit model maakt -zoals de naam laat uitschijnen- gebruik van twee verschillende licenties. De eerste licentie is een copyleft licentie¹²⁹. Deze eerste -vaak kosteloze- licentie zorgt ervoor dat het werk zich snel zal verspreiden en een ruime basis van gebruikers krijgt. Een tweede licentie zonder het copyleft systeem kan dan tegen betaling worden bekomen door geïnteresseerden die van het werk gebruik willen maken zonder dat hun eigen toevoegingen door het copyleft principe ‘vrij’ dienen te worden ter beschikking gesteld.

7. Open source licenties

42. Licenties die aan de criteria van de Open Source Definitie voldoen, kunnen het Open Source Initiative label toegekend krijgen. Hiertoe dient een certificatieprocedure¹³⁰ te worden doorlopen.

---

foto's gering te achten is, nu zij reeds op het internet voor eenieder toegankelijk zijn, Y., VAN DEN BRANDE en J., KEUSTERMANS, noot bij Rb. Amsterdam, 9 maart 2006, *AM* 2006, afl. 3, p. 277.

¹²⁶ Meer hierover in o.a. C., DIBONA, D., COOPER and M., STONE, "Introduction", in *Open Sources 2.0: The Continuing Evolution* (Ed. C., DiBona, D., Cooper and M., Stone), O'Reilly, 2006, p. XXX.

¹²⁷ Dit zijn toevoegingen aan het vrije werk waarop de auteur alle rechten voorbehoudt, en welke slechts tegen vergoeding kunnen worden gebruikt.

¹²⁸ Zie o.a. M., OLSON, "Dual Licensing", in *Open Sources 2.0: The Continuing Evolution* (Ed. C., DiBona, D., Cooper and M., Stone), O'Reilly, 2006, p. 35.

¹²⁹ Dit model kan ook worden uitgewerkt met een licentie voor niet commercieel gebruik, zoals deze bv. gekend is onder de Creative Commons licenties. De OSD laat evenwel niet toe om commercieel gebruik uit te sluiten. Zie OSD clause 6.

¹³⁰ De procedure wordt uiteengezet op: http://www.opensource.org/docs/certification_mark.php#approval.

Er zijn inmiddels heel wat licenties die het Open Source Initiative label hebben verkregen, en de uitgangspunten van de Open Source Definitie als basis hebben. De meest populaire open source licentie is de GNU Public License¹³¹, ook wel GPL genoemd. Andere bekende licenties zijn de Lesser General Public License, welke in essentie een uitgekledede versie is van de GPL toegespitst op libraries, de Academic Free License, de Berkeley Software Distribution license (BSD) en de ervan afgeleide Apache Software License¹³².

Hoewel al deze licenties de Open Source Definitie respecteren, hebben ze allen hun eigen specifieke kenmerken. Het is dan ook uiterst belangrijk om na te gaan welke specifieke licentie van toepassing is, alvorens gebruik te maken van open source software¹³³. Zeker met copyleft licenties dient voorzichtig te worden omgesprongen.

8. Besluit

43. De Open Source beweging is duidelijk meer dan een trend. Steeds meer bedrijven vertrouwen op open source software voor hun toepassingen, en gebruiken het als een valabel business model voor de verspreiding van hun software. Ook overheden beginnen open source software te ontdekken.

Uit een eerste studie blijkt dat de open source licenties die ontstaan zijn in de praktijk en gestoeld werden op Amerikaans model, zich in het bestaande Belgische auteursrechtelijke kader laten plaatsen. Hoewel open source licenties vaak worden voorgesteld als nieuw of zelfs als ‘nieuw auteursrecht’ zijn zij juridisch-technisch sui generis licentieovereenkomsten die met beperkte formaliteiten tot stand komen en zeer uitgebreide rechten verlenen aan de gebruiker. Toch zijn er een aantal punten waaraan niet kan worden voorbijgegaan zoals het pijnpunt van de morele rechten, die het Amerikaanse recht in mindere mate kent, en het

---

¹³¹ Voor een bespreking van de GPL versie 2, zie o.a. E.N.M., VISSER, GNU General Public License – All rights reversed?, *Computerr.* 2004, afl. 5, p. 226 en S., VAN CAMP, “Open Source Software: de ondraaglijke lichtheid van een concept”, *T.B.H.* 2006, afl. 5, p. 492; voor een bespreking van de GPL versie 3, zie o.a. A., ENGELFRIET, “Uit principe: de GNU General Public License (GPL) versie 3”, *Computerr.* 2007, afl. 5, p. 229; de rechtsgeldigheid van de GPL werd overigens reeds in een Duitse procedure vastgesteld, zie Landgericht München I, 19 mei 2004, www.jbb.de/urteil_lg_muenchen_gpl.pdf.

¹³² Een volledige lijst van de door het Open Source Initiative erkende licenties kan gevonden worden op <http://www.opensource.org/licenses/>.

¹³³ J., TRIAILLE, “Licenses ‘open source’ et contrats avec les auteurs et les distributeurs”, *R.D.T.I.* 2005, afl. 22, p. 53-68.

copyleft systeem. De onderliggende mechanismen blijven evenwel deze van het klassieke auteursrecht.

De rechtspraak staat voor de boeiende uitdaging om deze mechanismen en principes toe te passen op een nieuwe economische realiteit. De verdere groei en verspreiding van nieuwe technologieën en software is immers gebaat bij een zo groot mogelijke juridische duidelijkheid.

Ywein Van den Brande¹³⁴

Jeff Keustermans

---

¹³⁴ Dit werk wordt in licentie gegeven onder de Creative Commons Attribution 2.0 Belgium License. Een kopie van deze licentie kan U bekomen via <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/be/> of door een brief te schrijven naar Creative Commons, 543 Howard Street, 5th Floor, San Francisco, California, 94105, USA. Een elektronische versie van deze tekst kan U verkrijgen door een e-mail te sturen naar ywein.vandenbrande@dbkv.eu of jeff.keustermans@dbkv.eu.